

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

АНТОНЮК АНАСТАСІЯ БОРИСІВНА

УДК 343.102:341.442(477)

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Ірпінь – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Цимбал Петро Васильович,

Університет державної фіскальної служби України,
завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Чорноус Юлія Миколаївна,

Національна академія внутрішніх справ,
завідувач кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту № 2

кандидат юридичних наук, доцент

Калачова Ольга Миколаївна,

Національна академія прокуратури України,
старший викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування

Захист відбудеться «31» травня 2016 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 27.855.03 в Університеті державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

Автореферат розісланий «__» квітня 2016 року

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л. В. Омельчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Враховуючи суспільно-політичну ситуацію в Україні все більше вчиняється кримінальних правопорушень. Безробіття, інфляція, психологічна напруженість у суспільстві спонукає людей до вчинення протиправних діянь. Одним із способів уникнення кримінальної відповідальності є переховування осіб за межами України.

Саме тому виникає необхідність в об'єднанні зусиль держав та міжнародних організацій з метою вдосконалення процесуального механізму взаємодії правоохоронних органів щодо міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Суперечності між процесуальним законодавством різних країн дають свої негативні результати. Довготривалий процес обміну інформацією між правоохоронними органами різних держав, фінансова незабезпеченість цих органів сприяє «затягуванню» розслідування кримінальних правопорушень, що призводить до процесуальної «прірви» з іншими державами.

Розуміючи нагальність вирішення проблеми оптимізації міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень міжнародна спільнота приділяє цьому велику увагу і визнає цю проблему такою, що несе небезпеку для суспільства.

Це підтверджує й аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури України: за I квартал 2016 року підготовлено 158 звернень, з яких виконано лише 130. 74 % вказаних звернень стосуються надання міжнародної правової допомоги.

Одним із ключових етапів у реформуванні кримінальної юстиції стало прийняття Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) в 2012 році, який передбачив суттєві зміни в діяльності правоохоронних органів, зокрема, щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Одним з його здобутків стало врегулювання відповідним розділом питання міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій, видачі особи (екстрадиції), кримінального провадження у порядку перейняття, а також виконання вироків судів іноземних держав. Главою 24-1 КПК України передбачено спеціальне досудове розслідування кримінальних правопорушень, які вчинили особи, оголошені в міжнародний та/або міждержавний розшук.

Проте норми КПК України в частині міжнародного співробітництва під час кримінального провадження в деякій мірі є недоопрацьованими, що призводить до суперечностей під час їх використання на практиці.

Однією з причин ситуації, що склалася, є недостатня теоретична розробленість процесуальних засад міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень. У зв'язку з цим, не виконуються запити про надання міжнародної правової допомоги, видачі особи (екстрадиції), перейняття кримінального провадження, оголошення у міжнародний розшук, що призводить до недотримання процесуальних строків.

Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові праці таких вчених України так інших держав, як: Ю. П. Аленіна, О. І. Виноградової, Г. П. Власової, В. І. Гаврилюка, Т. С. Гавриш, Л. Н. Галенської, О. А. Калганової,

С. Ф. Кравчука, І. В. Лешукової, А. Г. Маланюка В. Т. Маляренко, І. С. Нуруллаєва, О.М. Калачової, О. Ю. Татарова, В. Б. Смеліка, М. І. Смирнова, Ю.В. Оніщика, П. В. Цимбала, Ю. М. Черноус та інших.

Окремі аспекти міжнародного співробітництва держав у протидії злочинності досліджували: О. В. Баулін, Н. Г. Гасімов, С. Є. Житняк, М. П. Данилюк, В. І. Дубина, Г. О. Душейко, Є. В. Зозуля, В. В. Ігнатенко, О. В. Культенко, О.М. Ляшук, Л. В. Максимів, О.І. Мотлях, В. В. Назаров, Є. О. Наливайко, В. А. Некрасов, Н. А. Потомська, А. С. Сизоненко, В.В. Топчій та інші науковці.

Опубліковані праці використано автором як вихідні науково-теоретичні основи дослідження обраної теми.

Однак у зазначених наукових працях вчених в основному досліджувалися загальні питання міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень, тоді як для практичної діяльності необхідні рекомендації щодо внесення змін до КПК України та інших нормативно-правових актів щодо процесуальних засад міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Зазначене вище зумовило обрання теми дисертаційного дослідження та свідчить про її актуальність не тільки для теорії кримінального процесу, але й практики розслідування кримінальних правопорушень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалось відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи, затвердженого Указом Президента України від 12 січня 2011 року № 24/2011; пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених постановою загальних зборів НАПрН України 24 вересня 2010 року № 14-10 (зі змінами, внесеними постановою загальних зборів від 05 березня 2012 року № 4-12); відповідає Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1000/2011; ґрунтується на положеннях Концепції Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1209-р.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету державної податкової служби України 21 січня 2014 року, протокол № 5, уточнена 29 жовтня 2015 року, протокол № 4.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення на основі теоретичного аналізу та з урахуванням правозастосовної практики процесуальних засад міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень та розробка науково обґрунтованих рекомендацій для вдосконалення такого виду кримінальної процесуальної діяльності.

Для досягнення мети у дисертаційній роботі передбачається вирішення таких задач:

- розкрити сутність та генезис інституту міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень;

- комплексно дослідити питання щодо стану нормативно-правового забезпечення міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень;

- висвітлити досвід окремих зарубіжних країн щодо регламентації міжнародного співробітництва під час кримінального провадження;
- дослідити процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень;
- проаналізувати зміст та процедуру здійснення екстрадиції як форми міжнародного співробітництва під час кримінального провадження;
- виявити недоліки в практиці здійснення міжнародного розшуку осіб при розслідуванні кримінальних правопорушень та визначити напрями їх усунення;
- виокремити проблеми міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень;
- визначити інструменти активізації міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень;
- запропонувати напрями удосконалення механізму міжнародного співробітництва в ході кримінального провадження.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні відносини, що виникають в процесі міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Предмет дослідження – процесуальні засади міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складає сукупність загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що використовувалися в їх взаємозв'язку і взаємозалежності та забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмету. З урахуванням специфіки теми, мети і задач дослідження використовувалися такі методи: *діалектичний метод* (дозволив розглянути всі питання теми в динаміці, виявити їх взаємозв'язок і взаємозумовленість та сприяв розумінню об'єкта дослідження щодо поєднання потреб наукових досліджень та практики діяльності правоохоронних органів – підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *історико-правовий метод* (надав можливість дослідити генезис поняття «міжнародне співробітництво», виникнення та розвиток наукової думки з приводу порядку та механізму здійснення міжнародного співробітництва – підрозділи 1.1, 1.3.); *догматичний метод* (використовувався при тлумаченні юридичних категорій, для поглиблення й уточнення понятійно-категоріального апарату – підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2.); *порівняльно-правовий метод* (надав можливість установити загальні та особливі риси доктринального розуміння феномена міжнародного співробітництва, законодавства і правозастосовної практики України – підрозділи 1.1, 1.3); *формально-логічні методи* (застосовувалися при співставленні норм КПК України та інших нормативно-правових актів, обґрунтуванні висновків і пропозицій щодо їх доповнення чи уточнення – підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *системний метод* (надав змогу встановити особливості проведення окремих процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень під час міжнародного співробітництва – підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2); *соціологічні методи* (використовувались під час анкетування слідчих органів внутрішніх справ, оперативних працівників, працівників прокуратури, вивчення архівних кримінальних проваджень (справ); дозволили отримати логічні узагальнені дані про роль практичних працівників у розслідуванні

кримінальних правопорушень, їх професійне ставлення до цієї проблематики, сформулювати теоретичні й практичні рекомендації щодо вдосконалення такого напряму правоохоронної діяльності – підрозділи 1.1,1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 187 слідчих, 179 оперативних працівників ОВС та 136 працівників прокуратури з таких регіонів України, як: Київська, Житомирська, Черкаська, Волинська, Вінницька, Чернігівська області та міста Києва.

Наукова новизна одержаних результатів полягає як у самій постановці проблеми, так і у способі її вирішення. За характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним із перших в Україні комплексних, наукових, монографічних досліджень процесуальних аспектів міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень. В дисертації обґрунтовується низка нових теоретичних положень і висновків, які розширюють уявлення та визначають перспективи наукового забезпечення міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, є такі положення і висновки:

вперше:

– встановлено необхідність доповнення чинного КПК України нормами, які удосконалюють процес міжнародного співробітництва, зокрема щодо участі захисника при виконанні процесуальних дій в режимі відеоконференції, оскільки при дистанційному провадженні контроль за проведенням слідчих (розшукових) або процесуальних дій з боку підозрюваного, обвинуваченого є неможливим;

– обґрунтовано потребу виокремлення інструментів активізації міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень як додаткових методів та прийомів, використання яких дозволить швидше та ефективніше взаємодіяти з правоохоронними органами інших держав;

удосконалено:

– механізм спрощеного порядку видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення на території України, зокрема здійснення обов'язкової перевірки факту добровільності надання згоди про екстрадицію;

– поняття «міжнародне співробітництво під час кримінального провадження», під яким розуміється постійна, загальнодіюча, конкретно обумовлена, активна співпраця правоохоронних органів держав у різних сферах та галузях законодавства;

– інститут екстрадиції, у зв'язку з чим, запропоновано доповнити перелік документів, необхідних для екстрадиції запитуваної особи, копією письмового повідомлення про підозру особи у вчиненні кримінального правопорушення;

дістало подальший розвиток:

– періодизація законодавства щодо міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень з урахуванням особливостей його нормативно-правового закріплення;

– порядок формування та діяльності спільних слідчих груп при здійсненні міжнародного співробітництва під час кримінального провадження;

– на основі досвіду зарубіжних країн виокремлено особливі порядки здійснення розслідування кримінальних правопорушень під час міжнародного співробітництва;

– практичні рекомендації щодо здійснення міжнародного розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення на території України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути запроваджені та використані у:

науково-дослідній сфері – для подальшої розробки та вирішення проблем міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень;

законотворчій діяльності – для вдосконалення кримінального процесуального законодавства шляхом внесення змін та доповнень до діючих норм КПК України та інших нормативних актів;

навчальному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників, розробці курсів лекцій, навчально-методичних матеріалів і проведенні занять за відповідними темами з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика» та «Актуальні питання кримінального права та процесу» (акт впровадження в навчальний процес Національного університету державної податкової служби України від 21 січня 2016 року, акт впровадження в навчальний процес Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» від 26 січня 2016 року);

практичній діяльності – як рекомендації при розслідуванні та судовому розгляді кримінальних правопорушень під час міжнародного співробітництва та при підготовці методичних рекомендацій з приводу процесуальних аспектів розслідування кримінальних правопорушень за межами держави (акт впровадження в практичну діяльність Ірпінського міського суду Київської області від 15 січня 2016 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації і пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Особливості реалізації засад міжнародного співробітництва під час кримінального провадження: міжнародно-правовий аспект», підготовленій спільно з П.В. Цимбалом, автором самостійно виявлена суперечливість окремих засад міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, а також обґрунтовано положення, що жодна держава у сфері міжнародного співробітництва при наданні взаємної правової допомоги у кримінальних провадженнях не може примусити іншу державу застосувати іноземне процесуальне законодавство.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими було опубліковано наукові праці, у дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися праці інших учених, на які обов'язково зроблено посилання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювались на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України. Результати дослідження були опубліковані та

доповідалися на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Перспективні напрями наукових досліджень» (Братислава, 2015 р.), «Законодавство України та країн ЄС у світлі сучасних активних реформаційних процесів» (Київ, 2016 р.), «Право, держава та громадянське суспільство в умовах системи реформ у процесі євроінтеграції» (Дніпропетровськ, 2016 р.), «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (Київ, 2016 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації відображено в 9 наукових працях, серед яких 5 наукових статей, опублікованих в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом МОН України, 1 з яких – в іноземному фаховому виданні, та 4 тез доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації визначається її метою, задачами, предметом дослідження, відповідає логіці наукового пошуку та вимогам МОН України і композиційно складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 220 сторінок, з яких основний текст дисертації – 171 сторінка, 6 додатків на 26 сторінках та списку використаних джерел – 23 сторінки (219 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, ступінь її наукової розробленості та науково-теоретична основа; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, задачі, методи, наукову новизну дослідження; висвітлено емпіричну базу дослідження, практичне значення одержаних результатів та форми їх апробації.

Розділ 1 «Загальна характеристика міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Сутність та генеза інституту міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень» дисертантом досліджено процес виникнення та розвитку інституту міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, на основі чого запропоновано авторську періодизацію його формування. Критерієм періодизації виступає ступінь закріплення співпраці правоохоронних органів окремих держав при розслідуванні кримінальних правопорушень в міжнародних договорах. Зазначено, що розвиток міжнародного співробітництва поділяється на 6 періодів, а саме: 1) з найдавніших часів до кінця XVII століття (договори між Англією та Шотландією (1174 рік), Паризький трактат (1303 рік), Союзний договір між Францією і Іспанією (1612 рік), Вестфальський договір (1648 рік), Соборне уложення (1649 рік) та інші); 2) XVIII – початок XIX ст. (договір США та Великобританії (1734 рік), Ам'єнський договір (1802 рік), договори, спрямовані проти суб'єктів військових злочинів та інші); 3) з 1833 року до закінчення Першої світової війни (Бельгійський Закон про екстрадицію (1833 рік), Версальський мирний договір (1919 рік), Паризька мирна конвенція 1919 (рік) та інші); 4) 1919-1945 роки (поширення практики укладання двосторонніх договорів); 5) 1945 – початок 1990 року (боротьба зі злочинами проти миру та

безпеки людства (Загальна декларація прав людини (1948 рік), Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (1949 рік), Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 3314 (1974 рік) та інші); 6) 1990-ті роки і по сьогодні (Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах (1993 рік), Конвенція про кіберзлочинність (2001 рік) та інші).

Проведено аналіз наукових поглядів щодо змісту поняття «міжнародне співробітництво при розслідуванні кримінальних правопорушень» та обґрунтовано можливість втілення його в КПК України. Вказано, що під цим поняттям варто розуміти конкретно обумовлену активну співпрацю держав та їх компетентних органів щодо ефективного розслідування кримінальних правопорушень, яка реалізується у різних формах.

У підрозділі 1.2 «Нормативно-правове забезпечення міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень» проаналізовано діючі в Україні нормативно-правові акти та міжнародні договори, що є правовою основою під час розслідування кримінальних правопорушень в межах міжнародного співробітництва.

Зроблено висновок, що як в теоретичному, так і в практичному аспектах міжнародне співробітництво має низку прогалин, які створюють процесуальну «прірву» між національним законодавством та законодавством зарубіжних країн.

На основі аналізу міжнародних норм визначено, що за відсутності міжнародного договору про співпрацю між правоохоронними органами різних країн може використовуватися засада взаємності, яка означає надання іноземним громадянам певних прав і пільг за умови, що громадяни цієї держави, які перебувають у відповідних державах, користуються аналогічними правами і пільгами. Крім того, дане поняття може трактуватися як взаємне визнання кількох державами їхніх законів і, як наслідок, виконання певних дій, що сприятиме їх виконанню, незалежно від наявності нормативного акта, що регулює такі відносини.

Визначено, що міжнародне співробітництво при розслідуванні кримінальних правопорушень врегульовано на достатньому рівні. Важливу роль серед міжнародних договорів, що регулюють співробітництво держав, є: Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини (1950 рік), Європейська конвенція про видачу правопорушників (1957 рік), Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від (1959 рік), Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах (1993 рік). Також звернено увагу на укладання дво- та багатосторонніх договорів між державами з приводу здійснення процесуальних дій в рамках міжнародного співробітництва.

Визначено коло нормативно-правових актів, що регулюють процес міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень: Конституція України від 28 червня 1996 року, КПК України від 13 квітня 2012 року, закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року, «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року, «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року тощо.

Визначено, що в КК України та КПК України існує потреба у розмежуванні «злочинів» від «проступків» та визначення чіткого механізму здійснення по

відношенню до них міжнародного співробітництва. У законодавстві іноземних держав ці форми досудового розслідування чітко відокремлені, що ускладнює процедуру надання міжнародної правової допомоги Україні.

У підрозділі 1.3 «Досвід окремих зарубіжних країн у сфері міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень» проаналізовано нормативно-правові акти Грузії, США, Англії, ФРН, Франції в сфері міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Вивчено досвід реформування правоохоронної системи Грузії, де здійснення досудового розслідування відбувається за допомогою мобільних портативних пристроїв. Таким чином, до «електронної кримінальної справи» слідчим приєднуються всі матеріали провадження, починаючи з заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, протоколів огляду місця події, опитування, медичних довідок (електронні копії яких отримують ще на етапі реєстрації заяв і повідомлень), а надалі (у вигляді окремих файлів) - всі складені у справі процесуальні документи (протоколи слідчих дій, запити та відповіді на них, процесуальні рішення тощо). Доступ до такого електронного провадження (як зі стаціонарного комп'ютера, так із мобільного портативного пристрою) має слідчий (за допомогою спеціального коду та електронного ключа), якому доручено провадження, а також начальник слідчого відділу (в порядку загального контролю) та прокурор.

Зроблено висновок, що перейняття досвіду Грузії і втілення нововведень в національне законодавство України, зокрема в частині запровадження «електронного кримінального провадження» та створення єдиного банку даних з доступом правоохоронних органів, що стане новим етапом у розвитку досудового розслідування та дозволить процесуальному керівникові здійснювати нагляд за кількома провадженнями одночасно.

Розділ 2 «Окремі процесуальні форми міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень» визначено механізм надсилання запитів про надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні.

Підсумовано, що надання міжнародної правової допомоги є найбільш розповсюдженою формою міжнародного співробітництва. Це підтверджується статистичними даними: лише за 2015 рік коли звернення іноземних установ до України про надання міжнародної правової допомоги виразилися в кількості 2032 запитів. В свою чергу, за такий же звітний період Україною підготовлено до іноземних держав 752 звернення про надання міжнародної правової допомоги. За результатами анкетування практичних працівників в своїй роботі міжнародну правову допомогу надавали 74,3 % слідчих, 51,2 % оперативних працівників та 83,2% працівників прокуратури.

Зроблено висновок, що в Україні під час здійснення досудового розслідування за запитом іноземної держави про здійснення міжнародної правової допомоги повноваження іноземних компетентних органів значно більший, ніж вітчизняних правоохоронних органів. Відповідно до п.1 ч. 4 ст. 554 та ст. 563 КПК України передбачено розгляд запиту іноземного компетентного органу про міжнародну

правову допомогу за участю представника іноземного компетентного органу, де він має право спостерігати за проведенням процесуальних дій та вносити зауваження і пропозиції щодо їх проведення. Законодавець не передбачив участь вітчизняних правоохоронних органів при здійсненні досудового розслідування на території іноземної держави, у зв'язку з чим, виникає необхідність у розробленні міжвідомчого нормативно-правового акту, який детальніше регулюватиме співпрацю з іноземними правоохоронними органами шляхом створення спільних слідчих груп, де обумовлено права та обов'язки двох сторін під час здійснення досудового розслідування.

Звернено увагу на необхідність здійснення значних витрат запитуваної сторони при наданні міжнародної правової допомоги у розслідуванні кримінальних правопорушень, проведення слідчих (розшукових) дій за запитом іноземної держави на території України. У зв'язку з чим, визначено порядок погашення процесуальних витрат стороною, яка була ініціатором їх проведення.

У підрозділі 2.2 «*Екстрадиція як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень*» проаналізовано порядок направлення та виконання запиту про видачу (екстрадицію) особи запитуючій державі.

Обґрунтована потреба доповнення переліку документів, необхідних для формування клопотання про екстрадицію запитуваної особи у статті 575 КПК України копією письмового повідомлення про підозру особи.

Зроблено висновок щодо можливості використання спрощеного порядку видачі особи Україною запитуючій державі, за умови наявності добровільної згоди особи, щодо якої надійшов запит. Вказано на доцільність перед винесенням рішення щодо спрощеної процедури екстрадиції ознайомити особу з існуючими підставами відмови в екстрадиції та кримінальним законодавством держави, яка затребувала екстрадицію.

У підрозділі 2.3 «*Міжнародний розшук осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень*» зазначено, що інститут міжнародного розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення потребує реформування. Оскільки така форма міжнародного співробітництва як міжнародний розшук осіб не закріплена в КПК України, то при надсиланні запиту про здійснення міжнародного розшуку осіб виникає багато колізій, які ускладнюють здійснення процесуальних дій. Це підтверджують статистичні показники Укрбюро Інтерполу: за підсумками роботи у 2014 році Укрбюро встановило місцезнаходження 163 осіб, з них за кордоном – 119.

Зроблено висновок, що в укладених договорах за роки незалежності України з іншими державами, наявні положення про розшук особи та її попередній арешт, а також визначено, що укладення міжнародних договорів є важливою передумовою врегулювання розшуку осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, за межами держави, адже національне законодавство кожної країни визначає різні порядки їх здійснення.

Обґрунтовано доцільність доповнення чинного КПК України нормами про міжнародний розшук, який є окремою формою міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, і передбачити його поняття та повноваження суб'єктів міжнародного розшуку осіб, а також процедуру оголошення особи у розшук.

Розділ 3 «Проблеми міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень та напрями їх вирішення» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Проблеми міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень»* зазначено низку невирішених проблем, які стримують процес міжнародного співробітництва. До таких проблем належать: проблеми правового характеру, зовнішньо та внутрішньо політичного характеру, економічні проблеми, проблеми корумпованості урядів деяких держав, забезпечення суверенітету в ході співпраці, забезпечення секретності та відсутності єдиного координуючого міжнародного органу.

Зроблено висновок, що міжнародне співробітництво під час кримінального провадження з попередження злочинності передбачає вироблення й здійснення спеціальних заходів організаційного, кримінально-правового та кримінального процесуального характеру, спрямованих на нейтралізацію причин та умов злочинності з метою збереження міжнародного правопорядку.

Проаналізовано правові недоліки здійснення міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених міжнародними злочинними організаціями. Розроблено напрями ефективного здійснення міжнародного співробітництва, зокрема створення для забезпечення координації співпраці у відповідних категоріях кримінальних проваджень так як функцій, якими наділений Інтерпол, вже не вистачає для забезпечення ефективного співробітництва в протидії організованій злочинності. Обґрунтовано доцільність розширення повноважень Інтерполу або створення самостійного міжнародного органу, який забезпечуватиме управління та координацію з проведення операцій, спрямованих на нейтралізацію транснаціональних злочинних груп.

У підрозділі 3.2 *«Інструменти активізації міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень»* проаналізовано додаткові інструменти, які допомагають забезпечувати процес міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень.

На основі аналізу наукових думок, досвіду зарубіжних країн встановлено необхідність застосування допоміжних інструментів, спрямованих на покращення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

Під інструментами активізації міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень слід вважати діяльність компетентних правоохоронних органів, яка спрямована на вирішення окремих питань, що виникають в ході надання міжнародної правової допомоги запитуючій країні. До них віднесено: електронне кримінальне провадження, створення спільних слідчих груп, використання відеоконференцз'язку. Таку думку підтримали 67,1% слідчих, 58,4% оперативних працівників органів внутрішніх справ та 71,3 % працівників прокуратури.

Вказано, що порядок та умови здійснення дистанційного судового розгляду у кримінальному провадженні як інструменту активізації міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень має достатню доказову цінність. Визначено критерії забезпечення законності та дотримання прав та свобод учасників провадження при проведенні дистанційного досудового

розслідування, зокрема, наявність письмової добровільної згоди підозрюваного, обвинуваченого; дотримання права на захист тощо.

У підрозділі 3.3 «Удосконалення механізму міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень» проаналізовано напрями покращення взаємодії правоохоронних органів України з іноземними компетентними органами щодо здійснення ними у сфері міжнародної співпраці при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Розроблено та обґрунтовано інструкцію про діяльність спільної слідчої групи щодо надання міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження. Зроблено висновок щодо розробки механізму взаємодії правоохоронних органів, а саме в частині: створення спільної слідчої групи, обрання керівника спільної слідчої групи, звітування органу, який контролює процес проведення досудового розслідування на обумовленій території, порядок проведення слідчих (розшукових) дій на території іншої держави, дотримання національного законодавства іноземної держави, якщо воно не суперечить вітчизняному законодавству тощо.

Узагальнюючи стан взаємодії правоохоронних органів з іноземними компетентними органами розроблено положення щодо забезпечення належного функціонування спільних слідчих груп у процесі виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги, де запитуючою стороною є Україна.

Досліджено механізм реалізації перейняття кримінального провадження та обґрунтовано необхідність при вирішенні цього питання гарантувати підозрюваному чи обвинуваченому органами прокуратури України можливості впливати на хід процедури та захищати свої права та інтереси.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано і висвітлено такі основні положення, висновки та рекомендації, що спрямовані на вдосконалення міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема:

1. На основі проведеного аналізу дослідження процесу виникнення та формування інституту міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень автором виділено 6 періодів, а саме: 1) з найдавніших часів до кінця XVII століття; 2) XVIII- початок XIX ст.; 3) з 1833 року до закінчення Першої світової війни; 4) 1919-1945 роки; 5) 1945 – початок 1990 року; 6) 1990-ті роки і по сьогодні.

2. Представлено власне визначення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, під яким розуміється конкретно обумовлена активна співпраця правоохоронних органів різних держав щодо ефективного розслідування кримінальних правопорушень, яка реалізується у різних формах та зроблено висновок про суперечливість окремих засад міжнародного співробітництва під час кримінального провадження та зазначено, що жодна держава у сфері міжнародного співробітництва при наданні взаємної правової допомоги у кримінальному провадженні не може примусити іншу застосувати іноземне процесуальне законодавство.

3. Запропонована доцільність здійснення досудового розслідування та судового розгляду в режимі відеоконференції та з використанням мобільних портативних пристроїв для ведення «електронного» кримінального провадження. Визначено можливість доступу до баз даних та безперешкодної перевірки інформації про конкретного суб'єкта кримінального правопорушення, а також під час перебування на місці події, відразу внести всі знайдені докази до банку інформації по вже конкретному кримінальному провадженню. Це дасть змогу запобігти втраті або пошкодженню доказів, що містять криміналістично значиму інформацію для кримінального провадження.

4. Обґрунтовано необхідність у визначенні чіткого механізму створення та діяльності спільних слідчих груп в окремому нормативно-правовому документі. Розглянуто питання щодо надання міжнародної правової допомоги під час здійснення досудового розслідування за запитом іноземної держави, а також спектр повноважень та прав іноземних компетентних органів при здійсненні процесуальних дій на території України. Визначено, що порядок надання міжнародної правової допомоги не має конкретного механізму співпраці з іноземними правоохоронними органами.

5. На основі аналізу законодавства оптимізовано інститут екстрадиції, а саме доповнено перелік документів, необхідних для формування клопотання про екстрадицію запитуваної особи у статті 575 КПК України копією письмового повідомлення про підозру особі та добровільності згоди підозрюваного, обвинуваченого на використання спрощеного порядку видачі особи запитуючій державі.

6. Автором зроблено висновок, що в укладених договорах за роки незалежності України з іншими державами, наявні положення про розшук особи та її попередній арешт. Обґрунтовано, що міжнародний розшук особи, яка вчинила кримінальне правопорушення на території України, є окремою формою міжнародного співробітництва та встановлено доцільність доповнення чинного КПК України з приводу даного питання.

7. Встановлено недоліки здійснення міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема: надсилання запиту про оголошення особи у міжнародний розшук, запиту про надання міжнародної правової допомоги, запиту про видачу (екстрадицію) особи та порядку перейняття кримінального провадження.

8. Виокремлено інструменти активізації міжнародного співробітництва під час кримінального провадження: спрощений порядок видачі особи (екстрадиції), створення спільних слідчих груп для здійснення ефективного досудового розслідування, використання можливостей електронного кримінального провадження для міждержавного обміну інформацією, можливість застосування дистанційного досудового розслідування по окремому кримінальному провадженні, що потребує міжнародної правової допомоги.

9. З метою формування єдиної і несуперечливої концепції міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень, запропоновано доповнити КПК України положенням щодо створення та забезпечення належного функціонування спільних слідчих груп у процесі виконання запиту міжнародну

правову допомогу, де запитуючою стороною є Україна, та забезпечення участі захисника при здійсненні процесуальних дій в режимі відеоконференції тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Антонюк А.Б. Правове регулювання надання міжнародної допомоги: проблеми та напрями вдосконалення / А.Б. Антонюк // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 4. – С. 234–239
2. Антонюк А.Б. Особливості виконання запиту про міжнародну правову допомогу при розслідуванні кримінальних правопорушень / А.Б. Антонюк // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – № 4 – С. 70–75
3. Антонюк А.Б. Перспективи розвитку міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень в контексті інтеграції України до Європейського Співтовариства / А.Б. Антонюк // Научно-практическое правовое издание Республики Молдова Jurnalul juridic national: teorie și practică. – 2015. – № 5-2. – С. 77–81
4. Цимбал П.В., Антонюк А.Б. Особливості реалізації засад міжнародного співробітництва під час кримінального провадження: міжнародно-правовий аспект / П.В. Цимбал, А.Б. Антонюк // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – № 1. – С. 72–79.
5. Антонюк А.Б. Особливості спрощеного порядку видачі особи запитуючій державі / А.Б. Антонюк // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2016. – № 3. – С. 65–73.
6. Антонюк А.Б. Екстрадиція як форма міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень / А.Б. Антонюк // Перспективні напрями наукових досліджень: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Братислава, 17-22 жовтня 2015 р.). – Братислава, 2015. – С. 148–149.
7. Антонюк А.Б. Електронне кримінальне провадження як невід’ємна частина національного законодавства: міжнародно-правовий аналіз / А.Б. Антонюк // Законодавство України та країн ЄС у світлі сучасних активних реформаційних процесів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 лютого 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 16–20.
8. Антонюк А.Б. Поняття міжнародного співробітництва у кримінальному процесуальному законодавстві України / А.Б. Антонюк // Право, держава та громадянське суспільство в умовах системи реформ у процесі євроінтеграції: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 1-2 квітня 2016 р.). – Дніпропетровськ, 2016. – С. 22–26.
9. Антонюк А.Б. Історичні передумови укладання міжнародних договорів сьогодення / А.Б. Антонюк // Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: матер. між нар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8–9 квітня 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 41-45.

АНОТАЦІЯ

Антонюк А.Б. Процесуальні засади міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2016.

У дисертації розглянуто історію виникнення та розвитку міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень. Запропоновано авторське поняття міжнародного співробітництва та термінологічні уточнення окремих термінів у цій сфері. Розкрито сутність інституту міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень. Проаналізовано стан нормативно-правового забезпечення міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень. Визначено інструменти активізації міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень, до яких належать: електронне кримінальне провадження, створення спільних слідчих груп, використання відеоконференцз'язку. Встановлено необхідність доповнення чинного КПК України нормами, які покращують процес міжнародного співробітництва та доведено доцільність запозичення окремих положень у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство. Виокремлено проблеми міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень. Внесено пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання інституту міжнародної правової допомоги при створенні спільних слідчих розшукових груп у кримінальному процесуальному праві через доповнення КПК України.

Ключові слова: кримінальне провадження, процесуальні засади, спільні слідчі групи, видача особи (екстрадиція), міжнародна правова допомога, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, електронне кримінальне провадження.

АННОТАЦИЯ

Антонюк А.Б. Процессуальные основы международного сотрудничества при расследовании уголовных правонарушений. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. - Университет государственной фискальной службы Украины, Ирпень, 2016.

В диссертации рассмотрена история возникновения и развития международного сотрудничества при расследовании уголовных правонарушений. На основе анализа научных трудов по международному сотрудничеству автором выделены исторические периоды становления этого явления: 1) с древнейших времен до конца XVII века (договоры между Англией и Шотландией (1174 г.), Парижский трактат (1303 г.), Союзный договор между Францией и Испанией

(1612 г.), Соборное уложение (1649 г.) и другие); 2) XVIII- начало XIX в. (договоры, направленные против субъектов военных правонарушений (1833 г.), договор США и Великобритании (1734 г.), Амьенский договор (1802 г.); 3) с 1833 года до окончания Первой мировой войны (1919 г.); 4) 1919-1945 годы (распространение двусторонних договоров); 5) 1945 - начало 1990 года (борьба с правонарушениями против мира и безопасности человечества); 6) 1990-е годы и по сей день (Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам (1993 г.).

Предложено авторское понятие международного сотрудничества как конкретно оговоренного активного сотрудничества государств по эффективному расследованию уголовных правонарушений, которое реализуется в различных формах.

Проанализировано состояние нормативно-правового обеспечения международного сотрудничества при расследовании уголовных правонарушений.

Изучен и проанализирован опыт зарубежных стран по осуществлению досудебного расследования в режиме онлайн и использовании портативных устройств для ведения электронного уголовного судопроизводства, а также обоснована целесообразность использования таких возможностей в Украине для эффективного осуществления международного сотрудничества с иностранными компетентными органами.

Рассмотрены вопросы о предоставлении международной правовой помощи при осуществлении досудебного расследования по запросу иностранного государства, а также спектр полномочий и прав иностранных компетентных органов при осуществлении процессуальных действий на территории Украины. Определено, что порядок предоставления международной правовой помощи не имеет конкретного механизма сотрудничества с иностранными правоохранительными органами.

Оптимизирован институт экстрадиции в дополнении перечня документов, необходимых для формирования ходатайства об экстрадиции запрашиваемого лица, а именно копией письменного уведомления о подозрении лица и добровольности согласия подозреваемого, обвиняемого на использование упрощенного порядка выдачи лица компетентному правоохранительному органу государства.

Установлены недостатки осуществления международного сотрудничества при расследовании уголовных правонарушений, совершенных международными преступными организациями и предложены направления его эффективного осуществления, в частности создание самостоятельной международной организации для обеспечения координации международного сотрудничества по соответствующим категориям международных производств, а также выявлены недостатки международного сотрудничества при расследовании уголовных правонарушений, а именно в отправке запроса об осуществлении международного розыска лиц, запроса об оказании международной правовой помощи, запроса о выдаче (экстрадиции) лица.

Предложено дополнить УПК Украины положением по созданию и обеспечению надлежащего функционирования совместных следственных групп в

процессе выполнения запроса о международной правовой помощи, где запрашивающей стороной является Украина, и обеспечение участия защитника при осуществлении процессуальных действий в режиме видеоконференции.

Рассмотрены инструменты активизации международного сотрудничества при расследовании уголовных правонарушений, а именно электронное уголовное производство, создание совместных следственных групп, использование видеоконференцсвязи при выполнении процессуальных действий.

Ключевые слова: уголовное производство, процессуальные основы совместные следственные группы, выдача лица (экстрадиция), международная правовая помощь, международное сотрудничество в ходе уголовного производства, электронное уголовное производство.

SUMMARY

Antoniuk A.B. Procedural bases of the international cooperation at investigation of criminal offenses. - Manuscript.

The dissertation for the competition of the scientific degree of Candidate of Science (Law) on a specialty 12.00.09 - criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operative-investigation activity. - University of the state fiscal service of Ukraine, Irpin, 2016.

In the dissertation the history of emergence and development of the international cooperation at investigation of criminal offenses is considered. The author's concept of the international cooperation and terminological specifications of some terms of this sphere is offered. The essence of institute of the international cooperation at investigation of criminal offenses is opened. The condition of standard legal support of the international cooperation at investigation of criminal offenses is analysed. Instruments of enhancing international cooperation at investigation of criminal offenses which treat are defined: electronic criminal proceeding, creation of joint investigation teams, use of a video conferencing. It is established a need of addition of the existing Criminal Procedure Code of Ukraine with norms which improve process of the international cooperation and expediency of loan of separate provisions in the domestic criminal procedural legislation is proved. Problems of the international cooperation at investigation of criminal offenses are allocated. Suggestions for improvement of legal regulation of institute of the international legal aid during creation of joint investigation search teams in a criminal procedural law owing to addition of the Criminal Procedure Code of Ukraine are made.

Key words: criminal proceeding, the procedural principles, joint investigations, delivery of the person (extradition), the international legal aid, the international cooperation during criminal proceeding, electronic criminal proceeding.

Підписано до друку 28.04.2016 р. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Замов. № _____.
Видруковано в Університеті
державної фіскальної служби України.
08201, Київської обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31